

Zrušení nepřezkoumatelného rozsudku soudu prvního stupně

Pokud v občanském soudním řízení odvolací soud nezruší nepřezkoumatelný rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, namísto toho věc na základě odvolání podaného jedním z účastníků projedná, jakoby šlo o rozsudek bezvadný, a současně změnil rozsudek soudu prvního stupně v neprospěch druhého z účastníků, poruší tím základní právo druhého účastníka na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. I.ÚS 2746/19 ze dne 1.9.2020)

Ústavní soud rozhodl ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky D.B., zastoupené Mgr. K.M., advokátkou, se sídlem P., proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 21. května 2019 č. j. 16 Co 91/2019 - 257, za účasti Městského soudu v Praze, jako účastníka řízení, a F.B., zastoupeného JUDr. E.Ch., advokátkou, se sídlem P., jako vedlejšího účastníka, tak, že rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 21. května 2019 č. j. 16 Co 91/2019-257 byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 21. května 2019 č. j. 16 Co 91/2019-257 se proto ruší.

Z odůvodnění:

I. Vymezení věci

1. V ústavní stížnosti doručené Ústavnímu soudu 20. srpna 2019 se stěžovatelka postupem dle § 72 a násl. zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu") domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Městského soudu v Praze. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že napadeným rozhodnutím došlo k porušení jejího práva na spravedlivý proces, které je jí zaručeno ústavním pořádkem v ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"). Dne 12. června 2020 doplnila stěžovatelka k důkazu posudek o její invaliditě II. stupně ze dne 16. dubna 2020, který však pro účely řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem nebyl relevantní, když v řízení o ústavní stížnosti Ústavní soud žádné dokazování neprováděl a proto se jeho obsahem nezabýval.

II. Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Z obsahu podané ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného soudního spisu vyplývá, že stěžovatelka byla v postavení žalované účastníkem civilního řízení o zrušení výživovací povinnosti pro zletilé dítě ve výši 12 500 Kč měsíčně, in eventum o snížení výživného na částku 2 000 Kč měsíčně, které proti ní zahájil v postavení žalobce vedlejší účastník jakožto osoba povinná k výživě. Vedlejší účastník je otcem stěžovatelky. Podstatou žalobního návrhu byla tvrzení vedlejšího účastníka o tom, že od posledního rozsudku o výživném z roku 2008 došlo, a to jak na jeho straně, tak na straně stěžovatelky, k podstatné změně poměrů. Vedlejší účastník má novou rodinu, zejm. další dvě nezletilé děti, k nimž má výživovací povinnost. Stěžovatelka naopak v mezidobí dosáhla zletilosti a ukončila středoškolské vzdělání a vedlejšímu účastníku nemělo být známo, zdali

stěžovatelka pokračuje ve vysokoškolském studiu či pracuje. Stěžovatelka s návrhem na zrušení vyživovací povinnosti nesouhlasila, jelikož má dlouhodobé a závažné psychické potíže, pro které je v odborné psychiatrické péči. Stěžovatelka v rámci obrany dále uváděla, že je zároveň za účelem přípravy na budoucí povolání studentkou soukromé vysoké školy, kde však má právě z uvedených zdravotních důvodů přerušeno studium. Kompromisně navrhla snížení výživného na částku 9 000 Kč měsíčně. Obvodní soud pro Prahu 8 (dále jen "soud prvního stupně") svým rozsudkem ze dne 10. ledna 2019 č. j. 6 C 264/2017-230 výrokem I. zamítl návrh vedlejšího účastníka na zrušení jeho vyživovací povinnosti vůči stěžovatelce, výrokem II. rozhodl o snížení této vyživovací povinnosti na částku 7 000 Kč měsíčně s účinky ode dne 1. srpna 2017 a výrokem III. rozhodl o tom, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně provedl ve věci dokazování, včetně výslechů vedlejšího účastníka i stěžovatelky, a dospěl k řadě jednotlivých skutkových zjištění týkajících se zejména aktuálních rodinných poměrů a příjmů vedlejšího účastníka, zdravotního stavu stěžovatelky, průběhu jejího studia na soukromé vysoké škole, výše jejích měsíčních výdajů a dále výše měsíčních příjmů a výdajů její matky (viz body 4 až 17 rozsudku soudu prvního stupně). Soud prvního stupně především zjistil, že vedlejší účastník má s novou partnerkou dvě nezletilé děti. Soud prvního stupně dále skutkově uzavřel, že stěžovatelka nepracuje, je závislá na alkoholu, v letech 2015 až 2018 byla pětkrát hospitalizována v Psychiatrické léčebně Červený dvůr a opakovaně jí bylo povoleno přerušeno vysokoškolského studia ze zdravotních důvodů. V době rozhodnutí soudu prvního stupně stěžovatelka abstinovala, byla v ambulantní péči psychiatra a podstupovala skupinovou psychoterapii. Vedlejší účastník stěžovatelce od července 2017 stanovené výživné nehradí, proto stěžovatelka zahájila vůči vedlejšímu účastníkovi exekuční řízení. Vzájemné vztahy mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelkou jsou narušené, zatížené vzájemnou nedůvěrou a obviňováním. Po skutkových zjištěních soud prvního stupně ve svém rozsudku odkázal na příslušnou právní úpravu týkající se výživného, která je obsažena v ustanoveních § 911, § 913 odst. 1 a 2 a § 915 odst. 1 občanského zákoníku. V posledních dvou bodech odůvodnění meritorních výroků rozsudku (tj. v bodech 21 a 22) soud prvního stupně provedl krátkou rekapitulaci svých závěrů o skutkovém stavu věci. Přitom došel k závěru, že stěžovatelka není schopna se samostatně živit, má snahu se připravovat na budoucí povolání, k přerušeno studia docházelo z důvodů jejích vážných zdravotních důvodů (a nikoli z důvodu dobrovolného rozhodnutí) a nově stanovená výše výživného je úměrná novým poměrům vedlejšího účastníka, zejm. s ohledem na jeho další vyživovací povinnosti.

3. Proti rozsudku soudu prvního stupně podal vedlejší účastník k Městskému soudu v Praze (dále jen "odvolací soud") včas odvolání, ve kterém namítal především nepřezkoumatelnost rozsudku z důvodu absence hodnocení důkazů a bližšího objasnění závěrů soudu o tom, že stěžovatelka se není schopna samostatně živit a má snahu se studiem připravovat na budoucí povolání. Tyto závěry dále vedlejší účastník napadl jako nesprávné, jelikož stěžovatelka si své zdravotní problémy z podstatné části měla zavinit sama, přičemž má být práce schopná a není invalidní. Vedlejší účastník v odvolání dále odkázal na vybranou judikaturu zdůrazňující význam zletilosti dítěte při posuzování otázky výživného a zachování jeho vyživovací povinnosti vůči stěžovatelce označil v kontextu okolností dané věci za nemravné. Stěžovatelka odvolacímu soudu navrhla potvrzení rozsudku soudu prvního stupně zejména s tím, že se o pokračování ve studiu řádně snaží, a její zdravotní problémy by jí neměly být kladeny k tíži, protože jsou také důsledkem traumatického rozchodu rodičů a nefunkčního vztahu s otcem. Odvolací soud postupem dle § 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř. rozhodnutí soudu prvního stupně rozsudkem ze dne 21. května 2019 č. j. 16 C 91/2019 - 257 ve výrocích I. a II. změnil tak, že vyživovací povinnost vedlejšího účastníka vůči stěžovatelce naposledy soudem stanovenou v roce 2008 s účinností od 1. srpna 2017 zrušil; nákladovým výrokem rozhodl tak, že žalobci nepřiznal náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Z odůvodnění odvolacího rozsudku je patrné, že odvolací soud shledal odvolání důvodným pro nesprávnost právního závěru soudu prvního stupně ohledně trvání vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka vůči stěžovatelce. Odvolací soud zdůraznil věk stěžovatelky, její středoškolské vzdělání ukončené maturitou umožňující pracovní uplatnění, primární odpovědnost stěžovatelky za vlastní zdravotní stav a zjištěnou nesoustavnost stěžovatelčiny

přípravy na budoucí povolání při studiu na vysoké škole, což se projevuje tím, že po více než 6 letech studia nemá dokončený ani druhý ročník bakalářského programu (body 11 až 13 rozsudku odvolacího soudu). Odvolací soud dále odkázal na judikaturu Ústavního soudu ve věcech výživného pro zletilé děti [z náleзовé judikatury odkazuje na náleз ze dne 30. září 2014 sp. zn. II. ÚS 2121/14 (N 182/74 SbNU 591)] z níž, mimo jiné, vyplývá nutnost změny optiky nahlížení na vyživovací povinnost vůči dětem dosáhnuvších zletilosti tak, že u nich má být vyživovací povinnost odůvodněna vždy konkrétními okolnostmi, z nichž zřetelně vyplývá trvající potřebnost zletilého (viz bod 10 rozsudku odvolacího soudu). Přitom tyto konkrétní okolnosti svědčící pro zachování vyživovací povinnosti vůči zletilému dítěti tvrdí a prokazuje zletilé dítě.

III. Argumentace stěžovatelky

4. Úvodem stěžovatelka ve stížnosti líčí její zdravotní stav a poukazuje na opakované a přesně datované hospitalizace v psychiatrických zařízeních, nicméně bez jakýchkoli ústavněprávních souvislostí. V další části stížnosti pak již stěžovatelka namítá porušení čl. 36 Listiny s tím, že napadeným rozhodnutím odvolacího soudu bylo porušeno její právo na spravedlivý proces. Napadenému rozhodnutí vytýká nepředvídatelnost a překvapivost, označuje jej za extrémně nesouladné "s vykonanými skutkovými a právními zjištěními". Stěžovatelka především polemizuje s tím, že odvolací soud provedl "zcela zásadní změnu" prvostupňového rozhodnutí bez doplnění dokazování, přičemž některé, pro rozhodnutí zásadní, skutkové závěry odvolacího soudu označuje stěžovatelka za dokazováním nepodložené a vadné v takové míře, že tyto mají být na úrovni domněnek; rozhodnutí odvolacího soudu tak má nést zřetelné prvky libovůle. Ve stížnosti je dále napadené rozhodnutí odvolacího soudu hodnoceno jako "zcela nepřezkoumatelné" pro nedostatek důvodů, jelikož nemá splňovat požadavky na obsahové náležitosti odůvodnění vyplývající z § 157 odst. 2 o. s. ř. Závěry odvolacího soudu ohledně odpovědnosti stěžovatelky za vlastní zdravotní stav označuje stěžovatelka za dehonestující a bagatelizující její zdravotní problémy. Spíše podpůrně stěžovatelka dále namítá i nepřezkoumatelnost rozsudku soudu prvního stupně, když soudu odvolacímu vytýká procesní postup vedoucí ke změně tohoto rozsudku, a to i přesto, že odvolací soud minimálně částečně vedlejšímu účastníkovi ohledně této v odvolání uplatněné vady prvostupňového rozhodnutí přitakal. Ve stížnosti stěžovatelka namítá, že napadené rozhodnutí bezdůvodně nereflktuje ustálenou judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího soudu v oblasti výživného pro zletilé děti, avšak na podporu těchto tvrzení žádné konkrétní odkazy na (tvrzenou) odlišnou rozhodovací praxi nepředkládá.

5. Ve stížnosti stěžovatelka hodnotí i samotný výrok napadeného rozhodnutí jako "velmi nespravedlivý", popř. jako "mimořádně nespravedlivý", jelikož nyní má být stěžovatelka v jeho důsledku odkázána jen na péči matky, která je sama v invalidním důchodu. Dle stěžovatelky by za těchto okolností neměla být odpovědnost za výživu a péči o dítě přenášena toliko na jednoho z rodičů. Na konci stížnosti pak stěžovatelka poukazuje na jí tvrzený stav zjištěný při nahlížení do soudního spisu v srpnu 2019, kdy ve spise mají chybět některé provedené listinné důkazy o příjmových a majetkových poměrech vedlejšího účastníka, v čemž rovněž spatřuje zásah do práva na spravedlivý proces dle čl. 36 Listiny z důvodu nepřezkoumatelnosti rozhodnutí.

IV. Řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud si u soudu prvního stupně vyžádal spis o řízení před obecnými soudy. Následně Ústavní soud vyzval odvolací soud a vedlejšího účastníka k vyjádření se k podané ústavní stížnosti.

7. Odvolací soud ve svém vyjádření ze dne 23. dubna 2020 označil ústavní stížnost za nedůvodnou a navrhl, aby ji Ústavní soud "zamítl, případně odmítl". Řízení před odvolacím soudem a samotné rozhodnutí odvolacího soudu odvolací soud označil za ústavně konformní a odmítl stěžovatelčiny námítky týkající se nepřezkoumatelnosti rozhodnutí z důvodu nedostatečného odůvodnění a jeho

překvapivosti. Odvolací soud je toho názoru, že napadené rozhodnutí je odůvodněné dostatečně - věc byla dle jeho názoru posouzena komplexně a bylo zohledněno vše podstatné a veškeré námitky byly vypořádány. Co do námítky překvapivosti odvolací soud uzavřel, že ani tato není dle jeho názoru opodstatněná, jelikož předmětem řízení bylo zrušení vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka vůči stěžovatelce a soudy obou stupňů v řízení zjišťovaly shodné skutečnosti, tj. zejm. zdali je stěžovatelka schopna se samostatně živit a zdali se soustavně připravuje na výkon budoucího povolání; rovněž tak při právním hodnocení věci vyšly soudy obou stupňů ze shodných zákonných ustanovení, které však odlišně posoudily. Dále odvolací soud ve svém vyjádření poměrně podrobně zrekapituloval skutková zjištění (zejm. ohledně zdravotních problémů stěžovatelky, její uplatnitelnosti na trhu práce s jejím současným vzděláním, soustavnosti jejího dalšího studia) a jejich právní posouzení, která odvolací soud nakonec vedla k tomu, že oproti soudu prvního stupně dospěl ke zrušení vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka vůči stěžovatelce. V tomto směru odvolací soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti v podstatě zopakoval úvahy již jednou vyjádřené v napadeném rozhodnutí, které i nadále hodnotí jako věcně správné.

8. Vedlejší účastník se k podané ústavní stížnosti vyjádřil dne 7. května 2020, když navrhl, aby ji jako "neopodstatněnou" Ústavní soud "zamítl". Napadené rozhodnutí vedlejší účastník označil jako po právu vydané v řízení, ve kterém nebyla porušena žádná ústavně zaručená práva stěžovatelky. Vedlejší účastník ve svém vyjádření upřesňuje určité, dle jeho názoru nesprávné, časové a další nepřesnosti týkající se zejména přerušení studia stěžovatelkou a jeho pokračování, které má ústavní stížnost obsahovat. Poté se vedlejší účastník vyjadřuje k odpovědnosti stěžovatelky za její vlastní zdravotní stav a za průběh a úspěšnost léčby její alkoholové závislosti. Závěrem vedlejší účastník zdůrazňuje, že v případě zletilého dítěte domáhajícího se výživného, je informační a komunikační iniciativa vůči rodiči na straně dítěte, které je povinno rodiče informovat o svém životě, včetně průběhu studia (což se v projednávané věci nedělo a i nadále neděje, jelikož stěžovatelka vůči otci v lednu 2020 opět bez jakékoli předchozí komunikace podala žalobu na stanovení výživného soudem).

9. Ústavní soud při zohlednění zásady hospodárnosti řízení již vyjádření odvolacího soudu a vedlejšího účastníka nezasílal stěžovatelce k replice, když i případná replika stěžovatelky by již nemohla přinést žádné pro věc užitečné poznatky, jelikož vyjádření odvolacího soudu a vedlejšího účastníka neobsahovala v podstatě žádnou ústavněprávní argumentaci týkající se námitek stěžovatelky obsažených ve stížnosti a stěžovatelka by tak na ústavní úrovni neměla ani na co v replice reagovat.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud před meritorním posouzením ústavní stížnosti zkoumá, zda ústavní stížnost splňuje procesní požadavky stanovené zákonem o Ústavním soudu. Ústavní soud dospěl k závěru, že projednávaná ústavní stížnost byla podána stěžovatelkou, která byla účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. V dané věci neměla ze zákona stěžovatelka k dispozici jako mimořádný opravný prostředek dovolání (§ 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř.) a vyčerpala tak před podáním ústavní stížnosti všechny opravné prostředky zákonem jí poskytnuté k ochraně jejích práv. Ústavní stížnost byla také podána včas a splňuje tak veškeré zákonem o Ústavním soudu stanovené náležitosti, včetně povinného zastoupení advokátem (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu).

VI. Žádost stěžovatelky o přednostní projednání věci

11. Stěžovatelka v ústavní stížnosti požádala Ústavní soud dle § 39 zákona o Ústavním soudu o přednostní projednání její věci jako naléhavé. Ačkoli Ústavní soud vnímal možné nepříznivé dopady napadeného rozhodnutí do dosavadního života stěžovatelky, tyto se patrně nijak významně neliší od

dopadů do života jiného zletilého dítěte, ohledně něhož soud pravomocně zrušil vyživovací povinnost doposud povinného rodiče. Stěžovatelka blíže neuvedla žádné zvláštní či specifické skutečnosti, které by pro přednostní projednání z důvodu naléhavosti měly svědčit, když ani konkrétně netvrdila, že by její případ byl natolik výjimečný, že by zasluhoval ze strany Ústavního soudu přednostní zacházení. Ústavní soud je přitom orgánem, mezi jehož (i objemově) významné agendy patří ústavní stížnosti týkající se osob, které jsou z různých důvodů aktuálně omezené např. na osobní svobodě či na jiných základních lidských právech a svobodách, a řízení o jejich ústavních stížnostech tak zjevně mají přinejmenším stejný význam a závažnost jako stížnost stěžovatelky. Postupem dle § 39 zákona o Ústavním soudu by se v tomto případě tedy Ústavní soud dopustil neodůvodněně nerovného zacházení se stěžovatelkou na úkor jiných stěžovatelů a stěžovatelek. Ústavní soud tak žádosti o přednostní projednání podané ústavní stížnosti vyhovět nemohl.

VII. Vlastní posouzení návrhu Ústavním soudem

12. Poté, co se Ústavní soud seznámil s argumentací stěžovatelky obsaženou v ústavní stížnosti, vyjádřením odvolacího soudu, vyjádřením vedlejšího účastníka a obsahem příslušného soudního spisu, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Ze spisového materiálu Ústavní soud vyzdvihuje zejména zvukový záznam o průběhu jednání před odvolacím soudem konaném dne 21. května 2019 (dále jen "audio záznam"), na který se v tomto nálezu bude odvolávat.

13. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) a není součástí soustavy obecných soudů (čl. 91 Ústavy). Ústavní soud není další přezkumnou instancí - k výkladu a aplikaci běžného zákona jsou povolány právě obecné soudy [viz např. nález sp. zn. IV. ÚS 512/12 ze dne 13. března 2013 (N 41/68 SbNU 419) či nález sp. zn. I. ÚS 1052/10 ze dne 29. září 2010 (N 206/58 SbNU 857), veškeré nálezy Ústavního soudu jsou dostupné i na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud soudní interpretaci zákonných norem, pokud tato neodporuje ústavněprávním požadavkům, nepřehodnocuje [viz např. nález sp. zn. I. ÚS 1524/15 ze dne 30. listopadu 2016 (N 229/83 SbNU 575) či nález sp. zn. IV. ÚS 2372/11 ze dne 3. září 2012 (N 146/66 SbNU 219)].

14. Ústavní soud v této souvislosti pak zdůrazňuje, že podstatou projednávané věci nebyly ústavní souvislosti výkladu ani aplikace příslušných ustanovení občanského zákoníku týkající se výživného, nýbrž posouzení férovosti daného civilního soudního řízení ve smyslu požadavků vyplývajících z hlavy páté Listiny a čl. 6 Úmluvy o lidských právech a svobodách (dále jen "Úmluva"). Stěžovatelka sice k jí vzneseným námitkám podrobně rozpracovanou ústavněprávní argumentaci nepředkládá, z jejich povahy je však naprosto zřejmé, na základě jakých důvodů se přezkumu napadeného rozhodnutí před Ústavním soudem domáhá.

15. Ačkoli námitka nepřezkoumatelnosti rozsudku soudu prvního stupně a s tím souvisejícího nesprávného procesního postupu odvolacího soudu byla ve stížnosti zmiňována okrajově, systematicky je dle názoru Ústavního soudu zapotřebí se s ní vypořádat nejdříve, jelikož odvolací řízení a samotné napadené rozhodnutí odvolacího soudu na prvostupňové rozhodnutí už jen navazují. Stejně tak je posouzení této námitky klíčové za účelem stanovení dalšího procesního postupu odvolacího soudu po vydání tohoto nálezu.

16. Odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně je formálně členěno do 23 bodů, z nichž první dva se věnují vymezení věci a tvrzením obou účastníků. V bodech 3 až 17 následují jednotlivá skutková zjištění, která ve věci učinil z uvedených důkazů. V bodech 18 až 20 soud prvního stupně cituje platnou právní úpravu obsaženou v § 911, § 913 a § 915 občanského zákoníku. Bod 21 obsahuje konstatování soudu, že "žaloba je důvodná pouze z části", a tři skutkové věty, do kterých soud prvního stupně shrnul svá jednotlivá skutková zjištění týkající se osoby stěžovatelky. V bodě 22 se soud prvního stupně ve dvou větách vypořádal s rozhodujícími okolnostmi na straně vedlejšího účastníka, když uvedl: "Soud však přihlédl i k důvodům, které uvádí žalobce, a uložil žalobci

povinnost přispívat žalované měsíčně nižší částku, než která byla určena v původním rozhodnutí. Tato částka je úměrná poměrům žalovaného (sic - správně: žalobce), především k jeho dalším vyživovacím povinnostem". Bod 23 odůvodnění se pak stručně věnuje nákladovému výroku. Ústavní soud je i při zohlednění okolností projednávané věci (tj. kdy nejde o nijak zvlášť komplikovaný právní spor) nucen konstatovat, že takovéto odůvodnění nelze ani při nejlepší vůli hodnotit jako dostatečné. Odůvodnění obsahuje sice výčet konkrétních skutkových zjištění s odkazy na příslušné důkazy, ale absentuje jakékoli vyhodnocení provedených důkazů. Soud prvního stupně se nijak, natož za pomoci přesvědčivých argumentů, nevypořádal s protichůdnými tvrzeními a stanovisky účastníků. Z rozsudku nejsou patrné naprosto žádné úvahy soudu prvního stupně ohledně takových faktorů, jakými jsou věk stěžovatelky, povaha a důsledky jejích zdravotních problémů či stěžovatelčina uplatnitelnost na trhu práce s již dosaženým vzděláním, které jsou pro věc jistě významné. Z rozsudku není mimo jiné vůbec zřejmé, jak soud prvního stupně dospěl k výši výživného, tj. k čemu konkrétně při jejím stanovení přihlédl. Obecná konstatování typu, že soud "přihlédl i k důvodům, které uvádí žalobce" nemohou obstát, když jsou nicneříkající. Nadto Ústavní soud v rozsudku postrádá alespoň základní výklad individualizovaného právního posouzení věci - pouhé doslovné citace ustanovení občanského zákoníku, které obsahují vícero právních norem s různými hypotézami a dispozicemi, bez provedené subsumpce, jsou nedostatečné.

17. Ústavní soud mnohokrát judikoval, že právo na spravedlivý proces zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy zahrnuje i právo na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí splňující požadavky předepsané § 157 o. s. ř., které vedle dalšího umožňuje účastníkům pochopit úvahy soudu a posoudit si opodstatněnost podání opravného prostředku (tj. zejm. odvolání, je-li přípustné, včetně vyhodnocení v úvahu přicházejících odvolacích důvodů). Řádné odůvodnění soudního rozhodnutí rovněž přispívá k jeho přesvědčivosti a v důsledku vylučuje libovůli při soudním rozhodování [k tomu např. srov. nález sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. června 1995 (N 34/3 SbNU 257), nález sp. zn. III. ÚS 176/96 ze dne 26. září 1996 (N 89/6 SbNU 151), nález sp. zn. I. ÚS 1589/07 ze dne 9. dubna 2008 (N 69/49 SbNU 45), nález sp. zn. II. ÚS 289/06 ze dne 11. června 2009 (N 138/53 SbNU 717) nebo nález sp. zn. III. ÚS 961/09 ze dne 22. září 2009 (N 207/54 SbNU 565)]. Odvolací soud sice také hodnotil rozsudek soudu prvního stupně jako postrádající "dílčí hodnotící úvahy" (viz bod 6 odůvodnění napadeného rozhodnutí), ale patrně jej nepovažoval za tak vadný, aby ho nutně zrušil pro nepřezkoumatelnost [obdobně při vyhlášení napadeného rozhodnutí označil odvolací soud klíčový závěr o trvání vyživovací povinnosti obsažený v odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně za "velmi stručný a ve skutečnosti na hranici přezkoumatelnosti" (9. min. audio záznamu)]. Ústavní soud se s tímto benevolentním posouzením neztotožňuje a rozsudek soudu prvního stupně považuje ze shora uvedených důvodů za nepřezkoumatelný pro nedostatek důvodů.

18. Ústavní soud si je vědom toho, že aktuální právní úprava civilního procesu dává obecně přednost apelaci před kasací, nicméně v případě nepřezkoumatelného prvostupňového rozhodnutí je postup odvolacího soudu jasně stanoven i zákonem v § 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř., který nedává možnost diskrece. V takové situaci pak nemohou být splněny předpoklady pro opakování dokazování nebo jeho doplňování odvolacím soudem; nepřezkoumatelné rozhodnutí soudu prvního stupně může být odvolacím soudem jen zrušeno, jelikož úkolem odvolacího soudu je meritorní přezkum až takového rozhodnutí, které je (materiálně) přezkoumatelné. Z povahy věci se podává, že u rozhodnutí vykazujícího zásadní nedostatky v jeho odůvodnění nelze jeho správnost vůbec zhodnotit, což je podstatou odvolacího přezkumu [k tomuto viz také rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 246/2004 ze dne 21. února 2006, rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2478/2009 ze dne 20. listopadu 2009, rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1326/2016 ze dne 1. června 2016, rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3342/2016 ze dne 19. prosince 2017 či rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 4727/2017 ze dne 16. dubna 2018)]. Ústavní soud tak k této otázce uzavírá, že odvolací soud měl v dané věci přednostně přistoupit ke kasačnímu usnesení dle § 221 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Skutečnost, že tak za

daných okolností neučinil, je sama o sobě z pohledu požadavků vyplývajících z institutu práva na soudní ochranu dostatečným důvodem pro zásah Ústavního soudu. Ústavně garantované právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny zaručuje jednotlivcům domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem (případně před jiným orgánem). Daný postup směřující k ochraně není regulován na ústavní úrovni, ale na úrovni podústavního práva procesními předpisy (čl. 36 odst. 4 Listiny). Tyto procesní předpisy kogentně stanovují konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat. V případě nezrušení nepřezkoumatelného rozhodnutí soudu prvního stupně (bez ohledu na důvod nepřezkoumatelnosti) odvolací tento postup podstatným způsobem poruší a v důsledku toho zasáhne do práva na soudní ochranu účastníka řízení tím, že výrazně naruší (sníží) úroveň odvolacího přezkumu. Jinak řečeno, pokud odvolací soud nezruší nepřezkoumatelný rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, namísto toho věc na základě odvolání podaného jedním z účastníků projedná, jakoby šlo o rozsudek bezvadný, a současně změnil rozsudek soudu prvního stupně v neprospěch druhého z účastníků, poruší tím základní právo druhého účastníka na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. Ústavní soud nadto podpůrně a pro úplnost posoudil také postup odvolacího soudu co do stěžovatelkou vytykané nepodloženosti skutkových závěrů odvolacího soudu výsledky provedeného dokazování a došel k závěru, že rovněž tato námitka je důvodná - napadené rozhodnutí zasáhlo do základních práv a svobod stěžovatelky i porušením zásady přímosti provádění dokazování, jejíž ústavněprávní ochrana spadá do širšího komplexu práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a zároveň pod režim čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud v tomto ohledu opakovaně judikoval, že dokazování zahrnuje jak samotné provádění důkazů (§ 122 a násl. o. s. ř.), tak i jejich hodnocení (§ 132 a násl. o. s. ř.). Až tento postup následně ústí ve zjištění skutkového stavu. S výjimkou dožádání ve smyslu § 122 odst. 2 o. s. ř. činí skutková zjištění toliko soud, který důkaz provedl. Dokazování v odvolacím řízení se řídí § 213 o. s. ř., přičemž z jeho odst. 2 vyplývá, že má-li odvolací soud za to, že na základě důkazů provedených soudem prvního stupně lze dospět k jiným skutkovým zjištěním, než které učinil soud prvního stupně, je odvolací soud vždy povinen dokazování v potřebném rozsahu zopakovat. Zásada přímosti je jedním z pojmových znaků dokazování a hodnocení důkazů soudem bez jejich provedení zakládá porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy pro rozpor s touto zásadou. Hlavními účely zásady přímosti jsou objektivita soudního rozhodování a realizace práva účastníků řízení se k provedeným důkazům vyjádřit, které je pro spravedlivě vedené řízení klíčové [k tomu např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 275/98 ze dne 29. května 1998 (N 79/18 SbNU 183), nálezy sp. zn. IV. ÚS 57/04 ze dne 12. října 2004 (N 144/35 SbNU 37), nálezy sp. zn. I. ÚS 273/06 ze dne 14. září 2007 (N 144/46 SbNU 409) a nálezy sp. zn. III. ÚS 2983/08 ze dne 10. listopadu 2009 (N 234/55 SbNU 261), na jejichž závěry tímto Ústavní soud plně odkazuje].

20. V projednávané věci soud prvního stupně, který prováděl dokazování, zjistil skutkový stav u okolností týkajících se stěžovatelky (v postavení žalované) tak, jak jej shrnul ve skutkových větách obsažených v bodě 21 jeho rozsudku, přičemž se jeví, že určující pro rozhodnutí byly třetí a čtvrtá věta daného bodu, které proto Ústavní soud cituje: "... Žalovaná není schopna se sama živit a má snahu připravovat se na budoucí povolání a má zájem na tom, aby získala kvalifikaci pro úspěch na pracovním trhu. Žalovaná si je vědoma toho, že v minulosti došlo k přerušení jejího studia, nicméně studium bylo přerušeno nikoliv z důvodu dobrovolného rozhodnutí žalované, ale z důvodu vážných zdravotních problémů, kterými žalovaná trpěla." Soud prvního stupně takto promítl do svých závěrů o skutkovém stavu věci jednotlivá skutková zjištění (prokázané skutečnosti) týkající se stěžovatelky. Především na tyto skutkové závěry následně aplikoval § 911 a násl. občanského zákoníku, tj. tyto skutkové věty podrobil právní kvalifikaci (i když v daném případě extrémně obecně - k tomu viz výše bod 16 tohoto nálezu).

21. Odvolací soud se nicméně od daných skutkových závěrů soudu prvního stupně týkajících se

stěžovatelky odklonil, když z odůvodnění napadeného rozsudku vyplývají závěry podstatně odlišné - odvolací soud měl zřetelně za to, že stěžovatelka je schopna se sama živit a soustavně ve studiu nepokračuje. Toto je patrné mimo jiné i z bodu 11 odůvodnění napadeného rozhodnutí, v němž odvolací soud uvádí, že "Žalovaná má ukončené středoškolské vzdělání s maturitou, které jí umožňuje uplatnění na trhu práce. Dalším klíčovým závěrem je, že tříleté, bakalářské studium na soukromé vysoké škole zahájené v září 2012, ze kterého nemá žalovaná za téměř 7 let dokončen ani druhý ročník, nelze považovat za soustavnou a cílevědomou přípravu na budoucí povolání". Stejně závěry předestřel odvolací soud i při jednání během ústního odůvodnění napadeného rozhodnutí (9. min. audio záznamu) a ve vyjádření k ústavní stížnosti (druhý a třetí odstavec na str. 2 vyjádření). Jinak řečeno odvolací soud neprovedl toliko konfrontaci vlastní právně kvalifikační úvahy s právním názorem soudu prvního stupně, nýbrž při svých právních úvahách vycházel z odlišných skutkových závěrů, které byly pro právní posouzení věci zásadní, až tyto pak vedly k rozdílnému právnímu posouzení věci. Odvolací soud tak ve skutečnosti ani nepostupoval v intencích § 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř., na něž se v napadeném rozhodnutí odvolával, jelikož při tomto postupu pojem správně zjištěného skutkového stavu soudem prvního stupně předpokládá, že odvolací soud jeho skutkové závěry převezme. Z napadeného rozhodnutí sice neplyne přesně, jaké skutkové věty odvolací soud podrobil vlastní právní kvalifikaci, ale je zřejmé, že to nebyly skutkové věty, které podrobil právnímu posouzení soud prvního stupně (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 677/2010 ze dne 24. března 2010 a rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4111/2009 ze dne 21. prosince 2010, oba dostupné na <http://nsoud.cz>). Z audio záznamu vyplývá, že doplnění dokazování před odvolacím soudem bylo provedeno toliko aktuálním potvrzením o prezenčním studiu stěžovatelky ve 4. semestru bakalářského programu "Ekonomika a management" na soukromé vysoké škole v akademickém roce 2018/2019 (vystaveno dne 1. dubna 2019). Ohledně žádné jiné skutečnosti dokazování zopakováno či doplněno nebylo. Tudíž bez ohledu na to, zdali odvolací soud zamýšlel postupovat dle § 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř. (nepředpokládá se doplnění či zopakování dokazování), nebo dle § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř. (doplnění či zopakování dokazování se naopak předpokládá), je zjevné, že na základě zmíněného potvrzení o prezenčním studiu odvolací soud k tak odlišným skutkovým závěrům procesně relevantním způsobem dojít nemohl. Také tento postup odvolacího soudu, který je porušením zásady přímosti provádění dokazování, odůvodňuje zásah Ústavního soudu.

22. Vzhledem k výše uvedeným závěrům se již Ústavní soud pro nadbytečnost blíže nezabýval dalšími námitkami stěžovatelky obsaženými ve stížnosti. Pouze k tvrzené překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu Ústavní soud doplňkově poznamenává, že poučovací povinnost dle § 118a odst. 2 o. s. ř. se vskutku vztahuje rovněž na jednání před odvolacím soudem, který je za účelem naplnění práva být slyšen a zásady kontradiktornosti řízení povinen vytvořit pro toho kterého účastníka procesní prostor pro to, aby měl účastník možnost efektivně zareagovat na právní posouzení věci odvolacím soudem, které se liší jak od názoru daného účastníka, tak od názoru soudu prvního stupně [k tomu srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3330/13 ze dne 27. ledna 2015 (N 18/76 SbNU 283), zejm. bod 10, nebo nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2748/18 ze dne 25. února 2020, zejm. body 17 až 21].

23. Ve světle shora uvedeného je zjevné, že se odvolací soud dopustil vadnou aplikací o. s. ř. podstatných procesních pochybení, která v jejich intenzitě představují zásah do základních práv a svobod stěžovatelky, a proto jeho rozhodnutí nelze považovat za ústavně konformní. Odvolací soud svým postupem dostatečně nezohlednil zmíněná ústavněprávně kritéria a porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý (řádný) proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

24. Vzhledem k vázanosti Ústavního soudu petitem ústavní stížnosti mohl Ústavní soud přistoupit toliko ke zrušení napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, i když by jinak procesně ekonomičtější

postup spočíval i v současném zrušení rozsudku soudu prvního stupně a uvedení věci zpět do fáze prvostupňového řízení. V rámci opětovného projednání věci tedy odvolací soud při vázanosti právním názorem Ústavního soudu zruší rozhodnutí soudu prvního stupně dle ust. § 219a odst. 1 písm. b) o. s. ř. (při případném využití postupu dle § 214 odst. 2 písm. d) o. s. ř.) a vrátí mu věc k dalšímu řízení. Ústavní soud při tom zdůrazňuje, že tímto nálezem jakkoli nepředjímá výsledek sporu ohledně trvání vyživovací povinnosti vedlejšího účastníka vůči stěžovatelce, ani se k jeho podstatě jinak nevyjadřuje (výslovně či implicitně); Ústavní soud až na naprosté výjimky samotné důkazy provedené obecnými soudy nepřehodnocuje ani jinak přezkoumává jimi dosažené skutkové závěry.

25. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud tedy shledal ústavní stížnost stěžovatelky důvodnou a proto jí podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené rozhodnutí odvolacího soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Koupě nemovité věci](#)
- [Nesprávný úřední postup \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Platební neschopnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předkupní právo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Přerušování řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Rodinný závod \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Dědictví](#)
- [Výživné](#)
- [Valná hromada](#)
- [Ustanovení zástupce](#)
- [Náhrada škody](#)